

Nr 50

Utlåtande i anledning av motioner om förstatligad produktion och distribution av elkraft.

I de likalydande motionerna I: 36 av herr *Werner* och II: 43 av herr *Hermansson m. fl.* yrkas bl. a. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om förslag syftande till att allmänägda företag, i huvudsak statliga, skall svara för produktion, distribution och försäljning av elkraft.

Motionerna innehåller också ett yrkande som avser utredning om förstatligande av bensin- och oljehandeln. I denna del har motionerna behandlats av utskottet i ett tidigare utlåtande, nr 18, och på utskottets hemställan avslagits av riksdagen.

Motionerna

Landets elkraftproduktion förutses, påpekar motionärerna, under 1970-talet komma att nära nog fördubblas. Nära hälften av tillskottet beräknas komma från kärnkraften. Motionärerna citerar ett uttalande av generaldirektören i vattenfallsverket Erik Grafström enligt vilket kärnenergin skapar »möjligheter att räkna med en relativt snabbt sjunkande kostnadstrend för elkraften» och alltmer kan »göra sig gällande som konkurrent inom värme-sektorn» med bl. a. bättre miljöförhållanden som följd. För att kärnenergin skall få sådana positiva konsekvenser för samhället fordras enligt motionärerna ett fast statligt grepp över utvecklingen vilket utesluter alla profitintressen. En uppgift från vattenfallsverkets sida att verket skall dela produktionen av kärnenergi ungefär jämnt med privata och kommunala kraftföretag betecknas som oroande. Det förhållandet att privata intressenter tillåtits att exploatera vattenkraft borde, menar motionärerna, inte automatiskt medföra att de också skall komma in på den nya elproduktionsmarknaden.

Upplysningar i anslutning till motionerna

Centrala driftledningen (CDL) har i studien »Elförsörjningen under 1970-talet», utgiven i december 1967, belyst sannolika alternativ för kraftsystemets utveckling. Från år 1970 till år 1980 beräknas den tillgängliga effekten stiga från 15 200 MW till 28 700 MW och energiproduktionen från 67 TWh (terawattimmar; 1 TWh = 1 miljard kilowattimmar) per år till

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 8 saml. Nr 50

127 TWh per år. För energitillskottet beräknas svara till största delen kärnkraft (uppgång från 1 till 39 TWh per år), därefter kondens- och mottryckskraft — som i första hand är oljebaserad — (uppgång från 13 till 28 TWh per år) och i ringare mån vattenkraft (uppgång från 53 till 60 TWh). Nu nämnda siffror bygger i fråga om elenergens andel av den totala energikonsumtionen på ett maximalalternativ. Följes i stället ett minimalalternativ uppnås den för 1980 förutsedda konsumtionsnivån ett par år senare.

Elenergiproduktionen år 1967, uppmätt vid generatorerna, uppgick till ca 54 TWh. Därav svarade staten genom statens vattenfallsverk för ca 42 procent och genom vissa statsägda aktiebolag för ytterligare ca 1 procent samt kommuner för ca 4 procent. År 1968 hade vattenfallsverkets andel stigit till ca 44 procent.

Energikommittén (ordförande: departementsrådet Hans Håkansson) utreder sedan 1964 vissa energifrågor. I direktiven för utredningen (riksdagsberättelsen 1965, s. 349) anföres, att närmare överväganden är motiverade rörande vilka åtgärder som kan komma att erfordras från statsmakternas sida för att bidra till en sådan utbyggnad och avvägning mellan olika energikällor som kan anses samhällsekonomiskt optimal med hänsyn till behov, ekonomi, störningsrisker, arbetsmarknad, kapitaltillgång, handelsbalans m. m. I samband med en kartläggning av nuvarande läge och utvecklingsperspektiv inom energisektorn bör enligt direktiven även behovet av organisatoriska åtgärder undersökas. En mera samlad prognosverksamhet omfattande hela energiområdet anses erforderlig; även i övrigt skall av kommittén utredas vilka åtgärder som bör vidtas för att underlätta en samordning mellan olika organs åtgärder inom energisektorn. — Utredningen framlade 1967 rapporten »Sveriges energiförsörjning 1955—1985» (stencil Fi 1967: 8).

Statens vattenfallsverk handhar ensamt de s. k. stamlinjerna för överföring av elenergi med en spänning av lägst 220 kV över längre distanser. Uttaget av kraft från större kraftstationer och stamlinjestationer ombesörjs i regel av kraftproducenterna. Dessa säljer därefter kraften till stora industrier eller till återdistributörer — för vidare försäljning till mindre industrier eller till detaljdistributörer — eller svarar själva för nedtransformering och vidare försäljning. De större kraftföretagen, bland dem statens vattenfallsverk, har 1965 träffat ett preliminärt avtal om ett fastare samarbete vid utnyttjandet av sina kraftproduktionstillgångar.

Av detaljdistributionsföretagens årsomsättning av elenergi år 1965, ca 38 TWh, svarade statliga företag för ca 7 TWh, varav ca 5 TWh täcktes med egen produktion och resten med inköpt elenergi. Kommunala företag omsatte ca 14 TWh, varav ca 2 TWh var egen produktion. Inom detaljdistributionsnätet innehade statliga företag år 1963 ca 17 procent av högspännings-

ledningarna (räknat i längd), ca 12 procent av antalet transformatorstationer och ca 10 procent av lågspänningsledningarna. För kommunala företag var motsvarande andelar 15, 17 och 22 procent.

För framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning fordras statlig koncession. Med koncession följer distributionsplikt. För att en skäligen prissättning skall åstadkommas är koncessionshavare skyldig att underkasta sig prisreglering. *Eldistributionsutredningen* har i betänkandet »Eldistributionens rationalisering» (SOU 1968: 39) redogjort för elenergiförsörjningen och föreslagit vissa förändringar i fråga om koncessionsväsendet, bl. a. en utvidgad distributionsplikt för innehavare av områdeskoncession och ökade möjligheter till prövning av skäligheten av elföretags leveransvillkor. Sedan betänkandet remissbehandlats är utredningens förslag nu föremål för fortsatt beredning inom Kungl. Maj:ts kansli.

Tidigare behandling av likartade motioner

Vid 1966 och 1967 års riksdagar väcktes motioner vari yrkades att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om sådana åtgärder att samhället finge bestämmanderätten över alla resurser för energiförsörjningen. I sina utlåtanden över motionerna hänvisade bankoutskottet (1966: 6, 1967: 11) båda åren främst till energikommitténs och 1967 därjämte till bl. a. eldistributionsutredningens arbete. Utskottet ansåg att resultaten av den omfattande utredningsverksamhet som pågick borde avvaktas innan den av motionärerna föreslagna åtgärden aktualiserades. I enlighet med utskottets förslag avslog riksdagen vid båda tillfällena motionärernas yrkande.

Utskottet

Närmare hälften av elenergiproduktionen i Sverige sker genom statens och olika kommuners försorg. Statliga och kommunala företag tar också direkt del i detaljdistributionen av elenergi, en distributionsverksamhet som för övrigt i sin helhet är föremål för en ingående statlig reglering. Den fortsatta utformningen av denna reglering har övervägts av eldistributionsutredningen, vars förslag nu prövas inom Kungl. Maj:ts kansli. Till spørsmålet om statens vattenfallsverks fortsatta utbyggnad får riksdagen årligen ta ställning vid behandlingen av verkets investeringsplaner för kommande budgetår. Energifrågor på längre sikt utreds av energikommittén.

Med hänsyn till vad här anförts om de samhälleliga insatserna på energiförsörjningens område finner utskottet icke skäl föreligga för riksdagen att rikta den begäran till Kungl. Maj:t som motionärerna föreslagit. Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionerna I: 36 och II: 43, såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 18 november 1969

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s)*, Åkerlund (m), Lundin (s), Österdahl (fp) och Brundin (m);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Bengtsson i Landskrona (s), Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp), Rask (s), Fridolfsson i Rödeby (s), Brännström (s)* och Stridsman (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.